

DOI: 10.26565/2786-5312-2022-96-02

УДК 811.581

С. А. Віротченко

кандидат філологічних наук, доцент, декан факультету іноземних мов

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: s.a.virotschenko@karazin.ua;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7927-5696>;

GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=c54DltUAAAAJ>;

RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/Svetlana-Virotschenko>

М. В. Якутович

студентка II курсу магістратури

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

e-mail: yakutovichmary@gmail.com

Особливості адаптування власних назв шляхом використання стратегій транскреації, доместикації та форенізації під час здійснення кіноперекладу китайських ТВ-шоу

У статті досліджено особливості адаптування власних назв шляхом використання таких стратегій перекладу, як транскреація, доместикація та форенізація під час здійснення кіноперекладу китайських тв-шоу. Встановлено, що сфера перекладознавства, яка відповідає за дослідження перекладу сегменту китайських кіно продуктів, є відносно молодого, а отже потребує більш детального вивчення через зростання популярності китайських телесеріалів серед українських глядачів. Уточнено поняття «серіал» як окремого жанру кіномистецтва. Продемонстровано спільні риси аудіовізуального перекладу кінофільмів та серіалів. Надано детальне пояснення поняття «дорама» та перераховано основні особливості цього азійського виду телевізійних шоу. Шляхом опитування продемонстровано, що українська аудиторія надає перевагу серіалам не китайського, а американського та європейського походження. Розглянуто основне положення скопос-теорії та проаналізовано його використання для здійснення перекладу серіалів. Встановлено, що передача системи культурних цінностей джерельної мови цільовою мовою впливає на сприйняття кіноперекладу реципієнтом. Детально описано методи транскреації, доместикації, форенізації. Розглянуто практичне використання стратегій перекладу під час передачі власних назв, які відносяться до таких категорій, як: імена, назви зброї та архітектурних споруд. Доведено, що усі три стратегії перекладу можуть бути застосовані для передачі власних назв у кіноперекладі. Встановлено, що ці стратегії перекладу можуть також бути використані одночасно для перекладу окремої назви. Перераховано перспективні сфери дослідження кіноперекладу китайських телевізійних шоу.

Ключові слова: *аудіовізуальний переклад, доместикація, дорама, кінопереклад, скопос-теорія, тв-шоу, транскреація, форенізація.*

1. ВСТУП

Перегляд телевізійних шоу став важливою складовою дозвілля людей у всьому світі. Проте варто також додати, що окрім розважальної функції, цей вид кіномистецтва є важливим джерелом пізнання системи культурних цінностей різних народів, тому що він відображає специфіку менталітету та характерні риси культури окремих етносів.

Українці також становлять значний відсоток населення світу, який зацікавлений у перегляді телевізійних шоу. Інформаційно-технологічна революція, свідками якої ми стали з середини ХХ та початку ХХІ століття, надала українцям можливість ознайомитися із зразками китайських ТВ-шоу, що, у свою чергу, викликало попит на здійснення якісного аудіовізуального перекладу.

Розділ перекладознавства, який відповідає за здійснення аудіовізуального перекладу, є відносно молодою сферою дослідження, тому що сам вид мистецтва кіно виник відносно нещодавно, але швидко став одним із найпопулярніших напрямів. В таких умовах дослідження проблем кіноперекладу потребує подальшого вивчення, оскільки є велика необхідність в адаптації кінопродуктів для сприймання різними культурами та мовами.

Актуальність дослідження. Більша частина досліджень українського кіноперекладу направлена на формування теоретичної бази та критеріїв здійснення аудіовізуального перекладу американських чи європейських кінокартин. У той самий час сегмент перекладу китайських телевізійних продуктів залишається маловивченим, що зумовлює необхідність у виокремленні основних особливостей під час адаптації китайських ТВ-шоу, а саме китайських дорам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Детальним дослідженням проблем кіноперекладу серед вітчизняних дослідників займалися О. Гридасова [1], яка систематизувала та виявила характерні риси та проблемні моменти перекладу кінофільмів; А. Мельник [2], чия стаття присвячена детальному дослідженню аудіовізуального перекладу. Серед закордонних дослідників варто виокремити теоретичні праці Чжао Чуньмей [8], яка досліджувала кіносценарії китайських серіалів; Фейд Ван у своїх працях досліджував стратегії доместикації та форенізації для передачі особливостей культурного фактора під час перекладу.

Об'єктом дослідження виступають власні назви у китайських ТВ-шоу, а предметом – особливості адаптування власних назв у кіноперекладі китайських серіалів. Матеріалом дослідження стали власні назви, які було взято з китайського серіалу «陈情令» «Chén Qíng Líng» (в українському перекладі «Неприборканий: Повелитель Ченьцін»). Для реалізації дослідження було використано наступні методи: перекладознавче спостереження, аналіз та порівняння та описовий метод.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сфера цього дослідження зосереджена на опрацюванні такого виду екранного мистецтва як «серіал», який відносять саме до цього типу через його схожість із поняттям «кінофільм». Чітке визначення поняття серіал можна сформулювати наступним чином: це фрагментований наратив, який складається із серій-епізодів, та представляє собою оповідальну послідовність, яка передбачає постійну увагу збоку глядачів до цілого (формується з серій-епізодів), що конструюється у сприйнятті реципієнта. З вищезазначеного робимо висновок, що головною та єдиною рисою, яка відрізняє поняття «серіал» та «кінофільм» є те, що перший ділиться на багато епізодів, які формують єдине ціле (сезон), а сукупність усіх сезонів разом представляє собою цілісну історію.

Таким чином, можна стверджувати, що для серіалу також характерною є категорія кінотексту (особливого поєднання художнього та креолізованого текстів, які поєднують код двох абсолютно різних систем знаків: вербальної та невербальної).

Для адаптації іншомовного кінотексту у цьому випадку потрібно звертатися до засобів аудіовізуального перекладу. Аудіовізуальний переклад – це переклад мультимедійних та мультимодальних текстів на іншу мову та їх трансформація в іншу культуру [7]. Головною метою такого перекладу є збереження такого самого впливу на глядача, який був у мові оригіналу.

Задля досягнення цієї мети доцільним є використання положень скопос-теорії, авторами якої є К. Райс та Х. Фермеєр. В основі цієї теорії лежить принцип лояльності, який полягає у тому, що фахівець, який здійснює переклад, повинен враховувати особливості культури мови оригіналу та цільової мови. Забезпечення максимально адекватного перекладу із збереженням такого самого ефекту на реципієнтів є складним завданням, проте перекладач повинен докласти максимальних зусиль, аби вихідний текст не суперечив меті тексту мовою оригіналу і водночас відповідав системі культурних цінностей глядача мовою перекладу.

Враховуючи основний принцип скопос-теорії, можна стверджувати, що задля здійснення аудіовізуального перекладу серіалів потрібно трансформувати текст цільової мови, звертаючи увагу на усі характерні особливості культури мови перекладу. Для різних країн та культур характерні свої власні національно-культурні цінності, а їх хибна інтерпретація для реципієнтів перекладу призводить до помилок, що у результаті призводить до неякісного перекладу [5].

Система культурних цінностей України схожа на європейську та американську, проте коли мова йде про культуру країн Азії, то різниця є колосальною. У цій статті фокус дослідження перетинається з особливостями передачі китайської картини світу

у серіалах. За таких обставин, перекладач стикається з двома проблемами: мовною (складнощі в адекватному перекладі китайської мови, для якої характерним є ієрогліфічне письмо) та культурною (традиції, символізм тлумачення різних понять та менталітет).

Саме через те, що фахівці не надають належної уваги моменту адаптації культурних особливостей під час перекладу китайських серіалів, український глядач продовжує надавати перевагу європейським та американським серіалам, у той час, як китайські серіали залишаються менш популярними на території нашої країни.

Для підтвердження цієї думки було проведено опитування за допомогою сервісу Google Form, де 85 опитуваним українцям було запропоновано обрати країну, серіали якої б вони дивилися. Нижче надається результат опитування 85 українців (див. Рис. 1).

Задля детального дослідження усіх тонкощів перекладу китайських телесеріалів необхідно виокремити ключові особливості, які відрізняють їх від інших телевізійних шоу. Китайські серіали відносяться до такого азійського виду ТВ-шоу, який називається «дорама» і посідає чільне місце серед інших видів азійського кіномистецтва. Країною походження цього жанру є Японія, де дорама була екранізацією японських коміксів. Але популярність цього жанру зросла за сприяння Південної Кореї, яка з 2013 є одним із найбільших постачальників кінокартин цього виду. Китай також не відстає у розвитку цього виду кіномистецтва і кожного року пропонує глядачам велику кількість серіалів цього типу.

До основних особливостей дорам, які відрізняють їх від серіалів, країнами походження яких є Європа або Сполучені Штати, у першу чергу можна віднести тривалість кожного епізоду, кількість самих епізодів, наявність у центрі сюжету обов'язкової любовної лінії та культурний колорит.

Починаючи з 2016 року тривалість американських або європейських серіалів становить 45 хвилин – 1 година, а кількість епізодів в одному сезоні становить приблизно 10 серій. У дорамах тривалість кожного епізоду зазвичай становить 1 годну (але є виключення), а кількість епізодів в одному сезоні може досягати 25 серій. Є також стосерійні дорами, але вони не користуються шаленою популярністю, тому що сучасні тренди у світі серіалів диктують вимоги, де небажано, щоб кількість епізодів перевищувала показник у 20 епізодів. Це пояснюється тим, що сюжет втрачає динамічність, а глядач через це втрачає інтерес до перегляду, що у кінцевому результаті впливає на рейтинг переглядів.

Культура також належить до екстраординарного показника дорам, тому що вона займає важливе місце у сюжетній лінії, інтерпретуючи вчинки дійових осіб та тло, на якому відбуваються головні події. Представники азійської культури століттями збері-

гають культурні цінності та традиції, які впливають на сімейні цінності, правила поведінки у суспільстві. Саме це формує ефект чистоти дорам, де відсутня вульгарність та переважає повага, моральні та духовні цінності.

Таким чином, під час здійснення аудіовізуального перекладу китайських дорам, який включає адаптацію власних назв, фахівець повинен враховувати усі особливості цього виду серіалів та використовувати необхідну стратегію перекладу, до яких відносять транскреацію, форенізацію та доместикацію.

Термін «транскреація» утворився шляхом злиття двох англійських слів “translation” «переклад» та “creation” «створення». Він описує зміст інформації у вихідному тексті, який необхідно зробити зв'язковим та актуальним мовою перекладу [9]. Транскреація є творчим видом перекладу, який зберігає ядро джерельної мови.

Ця стратегія є дієздатним інструментом, який можна використовувати для адаптації власних імен персонажів китайських дорам, особливо фантастичних дійових осіб. Тому що специфіка утворення художніх образів має пряме відношення до особливостей їх відтворення під час перекладу, де головним завданням фахівця, який виконує переклад, є відтворення цієї оригінальної цілісності. Це завдання реально виконати, якщо приймаюча мова володіє арсеналом виразних засобів, необхідних для передачі певного символізму імені [3], який буде зрозумілим для приймаючої аудиторії.

Для наочної демонстрації використання стратегії транскреації на практиці можна розглянути приклад адаптації імені персонажа китайської фантастичної дорами. Ім'я 藍忘機 *Lán Wàngjī* можна передати відповідно до прийнятих норм транскрибування китайських власних назв, запропонованих Кірносовою Н.А. Тоді воно виглядатиме наступним чином: *Лань Ванцзі*. Але цей варіант адаптації імені не передає жодної важливої інформації для українського глядача. Якщо звернутися до словника, то саме слово “忘機” *wàngjī* перекладається як «байдушність». Транскрибоване українською мовою ім'я

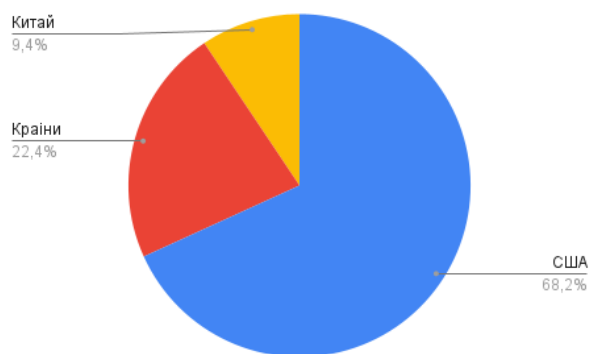

Рис. 1. Питання та відповіді щодо країн походження серіалів, яким би надали перевагу українські глядачі

Лань Ванці не закодує у себе додаткове значення, яке б транслювало значення чогось холодного або байдужого. Саме тому шляхом транскреції можна і треба знайти слово, яке б могло передати відтінок байдужості у своєму значенні та адекватно виконувало роль найменування. Можливими варіантами перекладу, наприклад, могли б бути наступні варіанти: «Байдужий» або «Холод». Більш влучною опцією буде перший варіант, а саме «Байдужий», бо він милозвучно поєднується з прізвиськом *Лань* – *Лань Байдужий*. Якщо творчий варіант імені поєднати із транскрибованим китайським прізвиськом, то у даному випадку буде використано поєднання двох стратегій, а саме транскреції та форенізації (особливості якої будуть описані нижче). За допомогою такого тандему двох стратегій частково вдалося передати звучання китайського імені (збережено вимову прізвиська), але саме ім'я було перекладено українською мовою, закодовуючи у собі певні особливості характеру персонажа. Єдиним недоліком такого перекладу може бути те, що в українського глядача може виникнути відчуття, що у персонажа насправді є інше ім'я, а це свого роду кличка, яка утворилася шляхом переосмислення його вчинків або як загальний опис особистості його персонажу.

Доместикація – це «етноцентричний акт подання чужого і незрозумілого у тексті зрозумілими термінами для країни-реципієнта» [4, с. 330]. Природа використання цієї стратегії полягає у тому, що вона допомагає замінювати особливості культури джерельної мови відповідними культурними аспектами цільової мови, що зменшує відсоток «чужого» і «незрозумілого» у перекладі. У результаті більша частина певних культурних аспектів одомашнюється під час виконання перекладу.

Стратегія одомашнення також є дієвим засобом передачі власних назв під час перекладу китайських серіалів. У наступному прикладі буде продемонстровано переклад такої категорії власних назв, як зброя. «三毒» *Sāndú* – це меч, назву якого так само можна передати звичайним транскрибуванням, у результаті чого отримаємо назву *Саньду*. Проте тут присутня така ж сама проблема, як і з попереднім прикладом передачі імені: протягом процесу транскрибування втрачається важлива семантична інформація, яка допомагає зрозуміти специфіку цього предмета. Якщо перекласти назву, то результатом буде переклад «три отрути», що у буддизмі символізують три вади, які характерні для живих істот (жадібність, гнів та тупість). Отже, для кращого розуміння природи цього меча глядачу необхідно почути варіант перекладу, який би передавав цю інформацію. Саме тому можна запропонувати наступний варіант перекладу: «Меч смертних гріхів». В адаптованому варіанті повністю відсутня інформація щодо трьох вад, тому що в українській культурі відсутнє таке поняття, якщо його передавати, воно буде «чужим» у тексті перекладу. Вираз

«смертні гріхи» навпаки звучатиме зрозуміло для української аудиторії, тому що він є одомашненим та пристосованим під особливості нашої культури.

Для попереднього прикладу також можна було використати варіант перекладу «Меч трьох отрут», але це потребуватиме додаткового пояснення цього культурологічного аспекту. І в такому випадку буде використана стратегія форенізації.

Форенізація (від. англ. Foreignization («очуження»)) – трансформація повідомлення шляхом збереження та точного відтворення особливостей культури джерельної мови [6]. Особливістю цієї стратегії є те, що вона сприяє ознайомленню реципієнта з іноземною культурою.

Стратегія форенізації може бути також використана для адаптації назв архітектурних споруд у дорамах. Наприклад, «观音寺庙» *Guānyīn Sìmiào* – *Ґуаньїнь* (транскрибований варіант) – назва, яка позначає храм. За посередництвом транскрибування було відтворено першу частину назви, а саме «观音». «寺庙» означає «храм, монастир». Можна залишити варіант «храм Ґуаньїнь». Але варто зробити усе можливе, аби передали вихідне семантичне значення назви. «观音» також є іменем богині милосердя у китайській культурі, на честь якої храм і отримав свою назву. Саме тому доречним варіантом перекладу може бути – «храм Богині Милосердя». Український глядач розумітиме, що це певна богиня, але у його власній культурі відсутнє таке божество, а отже необхідно буде вжити додаткове пояснення.

Як видно з вище зазначених прикладів, усі три види стратегій перекладу можуть забезпечити достатньо високий рівень адаптації цільового тексту під приймаючу культуру.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання перекладу китайських телевізійних шоу залишається відносно молодим та маловивченим у сфері загального перекладознавства. Проте зростання популярності перегляду цих кінопродуктів серед українського населення свідчить про необхідність продовження подальших досліджень в цій області задля забезпечення максимально якісного перекладу та популяризації китайської культури.

Для подальшої активізації покращення процесів перекладу саме цього сегменту необхідно продовжити пошук основних помилок, які можуть виникати у процесі перекладу та впливати на його якість, а також встановити основні стандарти, які фахівці у сфері перекладознавства могли б використовувати задля досягнення якісного результату.

Для реалізації цього завдання майбутні перекладачі повинні не лише вивчати основні теоретичні аспекти здійснення перекладу, а й закріплювати вивчене практично. Одним із можливих шляхів

вирішення цієї проблеми є створення додаткового курсу, який би слугував доповненням до такої дисципліни як перекладознавство. Звичайно, треба враховувати, що не всі студенти зацікавлені сферою кіноперекладу, тому такий курс практичних занять може бути вибіркоким та викладатися студентам старших курсів бакалавру або магістратури.

Перспективними напрямками у сфері кіноперекладу вбачаються наступні: дослідження переда-

чі китайських жартів, формування основних шляхів передачі елементів китайської культури, пошук мовних засобів, які б могли передавати особливості китайської фонетичної системи у мові персонажів, зменшення помилок під час транскрибування китайських імен персонажів, формування основних способів передачі прихованого символізму китайських слів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гридасова, О. І. (2014). Кінодискурс як об'єкт навчання кіно перекладу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2, 102–107.
2. Мельник, А. П. (2015). Кінопереклад як особливий тип аудіовізуального перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 58, 110-112.
3. Ребрій, О. В. (2010). Творчий аспект передачі мови персонажів фантастичного твору в англо-українському перекладі. *Наукові записки. Серія: філологічні науки*. 89, 108-113.
4. Царенко, О. О. (2020). Стратегії форенізації та доместикації при перекладі міжнародної реклами та продуктів кіно-та телеіндустрії. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: «Філологічні науки»*. 2, 328-334.
5. Hall, E. (1990). *Understanding Cultural Differences: Germans, French and Americans*. Yarmouth: Intercultural Press.
6. Wang, F. (2014). An Approach to Domestication and Foreignization from the Angle of Cultural Factors Translation. *Theory and Practice in Language Studies*. 4, 11, 2423-2427.
7. Ranzato, I. (2016). *Translating Culture Specific References on Television: The case of dubbing*. London: Routledge.
8. 赵春梅. (2002). 论译制片翻译中的四对主要矛盾. *中国翻译*. 4, 51-53.
9. Alsan, M. (2020). What's Transcreation? Retrieved from <https://wglot.com/blog/transcreation/>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. 郑伟文、陈家霖. “陈情令”. 2019.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2022

Стаття рекомендована до друку 26.12.2022

Svitlana Virotschenko – PhD, Associate Professor at the Department of English Philology and Foreign Language Teaching Methods of V. N. Karazin Kharkiv National University; the Dean of the School of Foreign Languages of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: s.a.virotschenko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7927-5696>; GOOGLE SCHOLAR: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=c54DLtUAAAAJ>; RESEARCH GATE: <https://www.researchgate.net/profile/SvetlanaVirotschenko>

Mariia Yakutovych – Second-year Graduate Student at the Department of Oriental Languages and Intercultural Communication of V. N. Karazin Kharkiv National University; e-mail: yakutovichmary@gmail.com

PECULIARITIES OF PROPER NAMES ADAPTATION THROUGH USING STRATEGIES OF TRANSCREATION, DOMESTICATION AND FOREIGNIZATION DURING FILM TRANSLATION OF CHINESE TV SHOWS

The article is dedicated to the peculiarities of adapting proper names through using such translation strategies as transcreation, domestication, and foreignization during film translation of Chinese TV shows. It has been defined that the field of translation studies, which focuses on the study of the translation segment of Chinese film products, is relatively young, and therefore requires more detailed research, due to the growing popularity of Chinese television series among Ukrainian viewers. The concept of “series” as a separate genre of cinematography has been specified. Common features of movies and TV series audiovisual translation are demonstrated. A detailed explanation of the concept of “Chinese drama” is provided and the main features of this Asian television show type are enumerated. By conducting the survey, it is shown that the Ukrainian audience prefers American and European TV shows to Chinese ones. The main statement of the skopos-theory is investigated and its use in film translation of series is analyzed. It is established that transferring the system of cultural values of the source language to the target language affects the perception of the film translation by the recipient. Methods of transcreation, domestication, and

foreignization, are detailed. The practical use of translation strategies during the adaptation of proper names, that belong to such categories as characters names, names of weapons and architectural structures, is investigated. It has been proven that all three translation strategies can be applied to adapt proper names in film translation. It has been also proven that these translation strategies can be leveraged simultaneously to translate a proper name in film translation. It is supposed to encourage students' practical use of the film translation standards to translate Chinese film products. Prospective research areas of film translation of Chinese television shows are enumerated.

Keywords: *audiovisual translation, domestication, drama, film translation, foreignization, skopos theory, transcreation, TVshow.*

REFERENCES

- Czarenko, O. O. (2020). Strategiyi forenizaciyi ta domestykaciyi pry perekladi mizhnarodnoyi reklamy ta produktiv kino- ta teleindustriyi. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelya. Seriya: «Filologichni nauky»*. 2, 328-334.
- Grydasova, O. I. (2014). Kinodyskurs yak ob'yekt navchannya kino perekladu. *Visnyk Zhytomyrskogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka*. 2, 102-107.
- Hall, E. (1990). *Understanding Cultural Differences: Germans, French and Americans*. Yarmouth: Intercultural Press.
- Melnyk, A. P. (2015). Kinopereklad yak osoblyvyj typ audiovizualnogo perekladu. *Naukovizapysky Nacionalnogo universytetu «Ostrozka akademiya»*. Seriya: *Filologichna*. 58, 110-112.
- Ranzato, I. (2016). *Translating Culture Specific References on Television: The case of dubbing*. London: Routledge.
- Rebrij, O. V. (2010). *Tvorchyj aspekt peredachi movy personazhiv fantastychnogo tvorcu v anglo-ukrayinskomu perekladi. Naukovi zapysky. Seriya: filologichni nauky*. 89, 108-113.
- Wang, F. (2014). An Approach to Domestication and Foreignization from the Angle of Cultural Factors Translation. *Theory and Practice in Language Studies*. 4, 11, 2423-2427.
- 赵,春梅. (2002). 论译制片翻译中的四对主要矛盾. *中国翻译*. 4, 51-53.
- Alsan, M. (2020). What's Transcreation? Retrieved from <https://weglot.com/blog/transcreation/>.

LIST OF DATA SOURCES

郑伟文、陈家霖.“陈情令”. 2019.

The article was received by the editors 19.10.2022

The article is recommended for printing 26.12.2022